

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра

Виконала студентка групи СО-4 (1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Зігалова Поліна Вадимівна
Керівник: Турубарова А.В.
Рецензент: Велитченко Л. К.
Нормоконтроль _____ Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2022 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 59 с., 3 табл., 3 рис., 40 джерел, 5 додатків.

Об'єкт дослідження: батьківське ставлення до дітей.

Мета роботи: теоретично та емпірично дослідити особливості батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення, аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу); емпіричні (метод експерименту, анкетування); статистичні (кількісна і якісна обробка даних).

Батьківське ставлення – це наявність взаємного зв'язку, приналежності та залежності у батьківсько-дитячих стосунках.

Однією із помилок у вихованні дитини, яка має розлади аутичного спектра є неправильний вибір типу батьківського ставлення. У таких сім'ях існує тенденція до надлишкової уваги до дитини, або навпаки відсутністю емоційного зв'язку між дитиною та її батьками. Батькам дитини з РАС важливо обрати оптимальний тип батьківського ставлення, бо він зумовлює майбутній розвиток дитини як особистості.

РОЗЛАДИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА, АУТИЗМ, БАТЬКІВСЬКЕ СТАВЛЕННЯ, ВИХОВАННЯ ДИТИНИ, ТИПИ БАТЬКІВСЬКОГО СТАВЛЕННЯ, ГІПЕРОПІКА, ГІПООПІКА.

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в тому, що сім'я має велике значення в процесі розвитку дитини, сімейна атмосфера накладає великий відбиток на подальше її життя, особливо це стосується дітей, які мають порушення розвитку. У наш час дітей з розладами аутичного спектра стає все більше. Їх батькам доводиться пристосовуватися до особливостей своєї дитини та забезпечувати її необхідними умовами для розвитку.

Проблему розвитку дітей з розладами аутичного спектра вивчали такі вчені як: В. Башина, О. Борисенко, М. Вроно, Г. Зайченко, К. Лебединська, В. Лебединський, С. Мухін, О. Никольська, Т. Скрипник, Ю. Тарнавська, С. Трикоз та ін. Вони розглядали особливості пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери дітей з розладами аутичного спектра.

Значення батьківського ставлення у розвитку дітей у своїх працях розглядали наступні науковці: І. Гаркуша, Ю. Гіппенрейтер, М. Голубева, І. Джугля, О. Кириченко, С. Кондратюк, М. Коник, І. Лінкевич, К. Лук'янова, О. Макаренко, М. Машовець, М. Науменко, С. Пащенко, Л. Руденко, В. Сухомлинський та інші. Вчені переконані, що стиль батьківського ставлення до дитини дуже важливий, бо впливає на формування її особистості.

Особливості батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра вивчали такі вчені як: А. Ахметзянова, О. Борисенко, Т. Гладун, А. Душка, О. Макаренко, А. Мельник, К. Островська, Л. Руденко, Т. Скрипник, А. Хаустов, М. Химко, Д. Шульженко та ін. На думку авторів, батьківське ставлення до дітей з розладами аутичного спектра має свою специфіку та визначається емоційним спотворенням, а саме гіпер або гіпоопікою.

Таким чином, проблема батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра на сьогодні в науці розглянута неповною мірою. Зазвичай, науковці більше приділяють увагу саме психічному розвитку таких дітей. Отже, все вищезазначене і обумовило вибір теми бакалаврської роботи «Особливості батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра».

Об'єкт дослідження: батьківське ставлення до дітей.

Предмет дослідження: особливості батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра, розробити рекомендації батькам дітей щодо формування адекватного ставлення до них.

Відповідно до мети дослідження сформульовано завдання:

1. Розкрити основні підходи до поняття «батьківське ставлення» та стилі батьківського ставлення до дітей.
2. Проаналізувати науковий стан розробленості проблеми батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра.
3. Емпірично дослідити особливості батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра.
4. Скласти рекомендації батькам дітей з розладами аутичного спектра щодо формування адекватного ставлення до них.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення, аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу); емпіричні (метод експерименту, анкетування); статистичні (кількісна і якісна обробка даних). Використані методики: «Аналіз сімейних взаємин» (Е. Ейдемільер, В. Юстицкіс), «Тест на визначення ставлення батьків до дитини» (О. Васильченко), «Опитувальник батьківського ставлення» (А. Варга, В. Столін).

Методологічне підґрунтя дослідження:

- діяльнісний підхід до розуміння найважливіших детермінант розвитку і виховання дитини (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубинштейн);
- вчення про загальні і специфічні особливості нормального і аномального розвитку (Л. Виготський, Р. Левіна, В. Лубовський, Ж. Шиф та інші);
- вчення про міжособистісні відносини і спілкування (Ю. Альошина, Е. Ейдеміллер, А. Кронік, В. Мясіщев, В. Столін);
- вчення про міжособистісний вплив (Г. Андрєєва, А. Бодальов, А. Обозова);
- концепція психологічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з відхиленнями у розвитку (І. Левченко, О. Мастюкова, В. Ткачова і ін.);
- дослідження, спрямовані на вивчення кризового стану сім'ї в зв'язку з народженням дитини з порушеннями в розвитку (Т. Басілова, Т. Богданова, О. Гусєва, Є. Діденко, І. Левченко, І. Мамайчук та ін.).

Теоретичне значення роботи полягає в розкритті наукових підходів до проблеми особливостей батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра.

Практична значущість роботи полягає в тому що результати емпіричного дослідження можуть бути використані практичними психологами в своїй роботі. Розроблені методичні рекомендації будуть корисними для батьків дітей з розладами аутичного спектра. Завдяки їм, батьки зможуть правильно виховати дитину з врахуванням характеру порушень розвитку.

Апробація результатів дослідження відбулася на XXX Міжнародній науковій конференції студентів і молодих учених «Наука і вища освіта» (10 листопада 2021 р., м. Запоріжжя).

Дослідження проводилось на базі центру комплексної реабілітації дітей з інвалідністю та дітей, які належать до групи ризику щодо отримання інвалідності, який є структурним підрозділом комунального закладу вищої

освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради м. Запоріжжя.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань).

Загальний обсяг становить 59 сторінок, з них основний зміст роботи викладено на 35 сторінках.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукової літератури та проведене емпіричне дослідження дозволили сформулювати такі висновки.

1. На основі аналізу думок науковців щодо поняття «батьківське ставлення» констатовано, що батьківське ставлення являє собою цілісну систему різноманітних почуттів до дитини, поведінкових стереотипів, що практикуються у спілкуванні з нею, особливостей сприйняття і розуміння характеру й властивостей дитини, її вчинків. Для дитини батьківське ставлення відіграє велику роль у її подальшому житті. Негативне ставлення до дитини чи відбір неадекватного стилю батьківського ставлення може зумовлювати психічні та психологічні проблеми у людини, виникнення негативних психічних станів тощо. Розглянувши існуючі класифікації стилів батьківського ставлення, можемо стверджувати, що їх існує велика кількість. Загалом, всі стилі батьківського ставлення можна поділити на авторитарний, демократичний та потуральний стиль. Психологічно комфортним стилем батьківського ставлення для дитини є демократичний стиль. В дослідженні ми спиралися на стилі батьківського ставлення таких авторів, як О. Васильченко, А. Варга, В. Столін, Е. Ейдемільлер, В. Юстицкіс.

2. Проаналізувавши науковий стан розробленості проблеми батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра, можемо констатувати, що найхарактернішим для батьків дітей з РАС є наявність таких неадекватних стилів батьківського ставлення як гіперопіка, гіпоопіка та концентрація на порушенні розвитку дитини. Ці стилі батьківського ставлення мають деструктивний характер та зумовлюють проблеми для дитини з аутизмом. Дитина не може повноцінно розвиватися під впливом натиску батьків, які забувають, що їх дитина є особистістю та може мати свої бажання, здібності тощо. Всі ці стилі батьківського ставлення призводять до порушення соціального, емоційного та когнітивного розвитку дитини.

3. Проведене емпіричне дослідження з виявлення особливостей батьківського ставлення до дітей з розладами аутичного спектра показало, що серед випробуваних батьків дітей з розладами аутичного спектра переважають такі стилі батьківського ставлення як: «потураюча гіперпротекція», «гіперопіка» та «образ соціальної бажаності поведінки». Результати показали, що у вихованні дитини з розладами аутистичного спектра домінує стиль гіперопіки. Найбільшу тенденцію до гіперопіки мають матері дітей (50%). У більшості батьків (чоловіків) домінує стиль «образ соціальної бажаності поведінки» (40%), який спрямований на допомогу дитині, заохочення ініціативи та самостійності дитини, спілкування на рівних, довіра до дитини і прийняти її точку зору в різних спірних питаннях.

4. Результати емпіричного дослідження створили основу для подальшої розробки методичних рекомендацій батькам дітей з розладами аутичного спектра щодо їх ставлення до них. В основу розроблених методичних рекомендацій покладено погляди таких вчених, як Н. Базима, К. Боднар, Л. Дудишина, Н. Заверико, О. Косарева, К. Островська, І. Сухіна. Розроблені методичні рекомендації дозволять батькам дітей з розладами аутичного спектра скорегувати власне ставлення до дитини та сформувані адекватне, продуктивне, розвивальне середовище для особистісного розвитку дитини.